

El càntir

(ALDC, II, 346. El càntir)

El català coneix una gran quantitat de mots per al 'càntir'. El sector oriental s'inclina per:

1) *Càntir*, var. de *cànter* 70-72, 154, 168, 188 (< llat. CANTHARU 'copa gran de dues anses', amb canvi A > [e], com *pèlec* > llat. PELAGU) que, a més del f. *càntera* 65, coneix també var. com *cante* 98, 105, 120, 133, 135, *canter* 86, 91, 95, amb metàtesi, i els dim. *canteret* 155, *canterell* 154, *canterellet* 125, *canterelleta* 156 i *cantrella* 132, 134, 137 o *canterella* 139, 154; *càntir* té el dim. f. *cantireta* 110 i les var. *cantri* 28 i *càntil* 74, per l'equivalència [r] = [l].

2) *Poal*, propi del ross. (< llat. PUTEALE, der. de PUTEU 'sot, clot; pou'), amb var. monoftongades ([pwal] 2-5, 9, 11, 14) o antihiàtica (*pugal* 7).

3) *Baldraca* 83, 84, a Eivissa, de l'ar. HATARAQ 'xarlatà', que ha comparat el xerroteig amb el soroll de l'aigua que omple el càntir (CORRIENTE, 1982) (veg. val. *fer botitges* 'parlar balbuç').

4) El mall. *botilla*, que designa un càntir de costat pla, generalment sense bec, per a portar al carro (< llat. BUTTICULA, dit també *castanya* 71, 72 i *carrafa* 74 o *garrafa* 77).

El bloc occidental posseeix:

1) *Selló/silló* (var. *sillon* 100, *sillonet* 80, *sillona* 111), der. sufixats del llat. vg. *SICLA (< llat. cl. SITULA 'galleda').

2) *Barral*, congènere de *barril*, fet generalment de fusta, d'una arrel BARR-, d'origen fosc.

3) *Marraixa* (var. dim. *marraixó* 145, 146-148, 151 i *marraixeta* 152), de l'ar. hispànic MARRAIŠA, var. de l'ar. MIRÁŠŠA, de l'arrel RAŠŠ 'arruixar'.

4) El val. *botija* (*botitja* o, amb apitxament, *botitxa*), que sembla una adaptació del cast. *boti[χ]a* segons l'equivalència cast. /χ/ = val. [dʒ] (veg. val. *nava[dʒ]a* ← cast. *nava[χ]a*, *seme[dʒ]ar* ← cast. *seme[χ]ar*; veg. VENY, 2006 a), com *boti[tʃ]o* 160 ho és del cast. *boti[χ]o* 75, 76, 79, 87, 94; notem el der. *botitjó* (*botitxó*).

El referent ha sofert interferències amb altres recipients, com ja s'ha vist, i condiciona la variació de noms a la matèria (vidre, terrissa, fusta, metall, nombre d'anses, dimensió): *dorca* 6, 14; *ansat* 10; *buiol* 45, 94, 95, 142; *bujol* 114, *butxol* 149, generalment de fusta; *ampolla* 73, 140, 141, 143; *botella* 155; *porró* 75; *porrona* 182; *jarra* (*xarra*) 102 i der. *jarreta* 115; *jarró* 108; *vaset* 152; *pitxell* 123, 124, 128, 129, 133, *pitxella* 125, 130, 131, 136; *argolleta* 122; *gorgoreta* 125, potser pel soroll de l'aigua; *suro* 152 i l'equivalent d'origen cast. *corxo* 165 (o *colxo* 157-159, 161); *canada* 87, 93, 94, de fusta; *reixat* 135; els expressius *xurumbell* 142, potser der. de *xurmar* 'xarrupar', i *petxerull* 149, 150; el cast. *xorro* 125, *xorrillo* 137, 138, *xorrall* 144 relacionat amb *xorrar* 'rajat', així com *catxarro* 186, 187.

Són mots normatius *càntir*, *cànter*, *selló*, *poal* i *dorca*.

